

**KEKS – KRATKI EDUKACIJSKI KNJIŽNIČNI SEMINARI,
PRIMJER POUČAVANJA KORISNIKA KNJIŽNICE INSTITUTA
“RUĐER BOŠKOVIĆ” U ZAGREBU**

KEKS – A SHORT EDUCATIONAL LIBRARY SEMINARS, AN EXAMPLE
OF USER EDUCATION AT “RUĐER BOŠKOVIĆ” INSTITUTE LIBRARY
IN ZAGREB

Ivana Pažur

Institut Ruđer Bošković, Knjižnica
ipazur@irb.hr

Bojan Macan

Institut Ruđer Bošković, Knjižnica
bmacan@irb.hr

UDK / UDC 027.7(497.5Zagreb):024

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 29. 9. 2010.

Sažetak

Među mnogobrojnim tradicionalnim i novim knjižničnim ulogama u suvremenom društvu, poučavanje se zasigurno ubraja u jednu od važnijih. Osim što knjižnica korisnicima pruža mnogobrojne izvore informacija, različitim vidovima poučavanja nastoji ih osposobiti i za brzo i lako korištenje tih izvora, poglavito u digitalnom obliku.

Knjižnica Instituta “Ruđer Bošković” prepoznala je važnost poučavanja korisnika još 2003. godine, kada je pokrenula Kratke edukacijske knjižnične seminare poznate pod kraćim nazivom KEKS. KEKS-i su bili koncipirani kao polusatni seminari koje su vodili djelatnici Knjižnice, a održavali su se u prostorijama pojedinih zavoda/laboratorija, kamo su djelatnici Knjižnice odlazili na poziv znanstvenika, zajedno s potrebnom opremom za izvođenje seminara. Ponuđene teme bile su prilagođene tadašnjim potrebama znanstvenika na Institutu i informacijskim trendovima u znanstvenoj zajednici, a ticale su se pretraživanja baza podataka, izrade Power point prezentacija i postera, korištenja elektroničkih časopisa te usluga međuknjižnične posudbe. Nakon stanke od dvije godine, 2006. godine pokrenut je novi ciklus seminara s aktualnim temama, no odaziv znanstvenika nije bio zadovoljavajući. Nakon spomenuta dva ciklusa KEKS-a, poučavanje korisnika održavano je sporadično na zahtjev pojedinih korisnika, ponekad čak i u sklopu poslijediplomskog studija.

Najnoviji ciklus seminara započeo je tijekom 2010. godine, ovaj put u ponešto izmijenjenoj koncepciji. Odustalo se od odlazaka u prostorije pojedinih laboratorija/zavoda jer su se pri održavanju prethodnih KEKS-a uočili pojedini nedostaci takve metodologije održavanja poučavanja te se produžilo trajanje pojedinih seminara. Naime, umjesto dotadašnjih polusatnih predavanja, uvedene su radionice u trajanju od sat i pol, te četrdeset i pet minutna predavanja, a KEKS-i su se održavali dvaput mjesečno u prostorijama Knjižnice na unaprijed pripremljenoj računalnoj opremi. Broj polaznika je ograničen na najviše deset kako bi bio omogućen individualiziran pristup svakom polazniku. Tematika KEKS-a je ponovno osvježena u skladu s trenutnim aktualnostima u svijetu znanstvenih informacija i procjenama potreba korisnika. Tako su teme novih KEKS-a obuhvaćale područje pretraživanja znanstvenih informacija (elektroničkih časopisa, baza podataka, knjižničnih kataloga), citatnih analiza i korištenja programa za bibliografsko upravljanje (Zotero).

U posljednjem ciklusu održana su dvadeset i četiri seminara. S ciljem analiziranja njihove kvalitete, te utvrđivanja novih tema koje zanimaju korisnike, prišlo se njihovom anketiranju. Dosadašnji rezultati pokazuju iznimno zadovoljstvo i velik interes korisnika.

Cljučne riječi: KEKS, poučavanje korisnika, Knjižnica Instituta "Ruđer Bošković" Zagreb

Summary

Among many traditional and new library roles in modern society, education is certainly one of the most important. Along with the numerous information resources that libraries offer to users, libraries also, through various forms of education strive to enable users quicker and easier use these resources to the users, particularly digital sources.

The "Rudjer Boskovic" Institutes' Library recognised the importance of education of library users as early as 2003, when the library seminars, known as KEKS, acronym of *Kratki edukacijski knjižnični seminari* (short educational library seminars), were started. The librarians, at the invitation of the scientists, held half an hour lectures at the laboratories and offices. They carried the necessary equipment with themselves. The topics they offered were adapted to the needs of scientists at the Institute and current information trends. Some of the first topics were: database searching, making Power Point presentations and posters, use of e-journals and interlibrary loan services.

After a pause of nearly two years, in 2006, a new cycle of seminars was initiated with the following topics: electronic journals, e-learning, database searching, library services, web search engines, institutional repository, and open access.

After these two seminar cycles, the seminars were held sporadically on the request of individual users, and within the post-graduate study.

The latest series of seminars began in 2010 with a somewhat changed conception. We abandoned the practice of holding the lectures in the laboratories and institutes because we noticed the shortcomings of such methodology. We also prolonged the duration of the seminars, so instead of the half an hour lectures we introduced seminars consisting of an hour and a half workshop and a 45 minutes lecture. The seminars are held twice a month at the Library premises and the computer equipment is prepared in advance. The number of participants is limited to ten in order to enable individual approach to each participant. The topics have been updated according to the current trend in the world of scientific information and users' needs: Zotero - a program for bibliographic management, effective search (with sub-themes:

general skills, Web of Science, Scopus, Current Contents, EBSCO); citation analysis (with sub-themes: Web of Science / Journal Citation Reports and Scopus).

In this last seminar cycle twenty-four seminars have been held. In order to analyze their quality, and determine new topics that would be interesting for users, a survey was conducted. The results show exceptional satisfaction and great interest of the users.

Keywords: KEKS, user education, “Ruđer Bošković” Institute Library Zagreb

1. Uvod

Kako se mijenjaju tehnologije i mediji na kojima je knjižnična građa, a uspojedno s time i usluge koje knjižnice pružaju, korisnici se nalaze pred mnogim poteškoćama u služenju knjižnicom i izvorima koje im ona nudi. Nedvojbeno je da je poučavanje u raznim oblicima oduvijek bilo jedna od ključnih uloga knjižnica u društvu, no govoreći o poučavanju korisnika, u prvom redu podrazumijevamo organizirani oblik pouke s ciljem osposobljavanja korisnika za brzo i lako korištenje knjižničnih izvora, poglavito onih u digitalnom obliku. Postojeća informacijska tehnologija omogućuje provođenje poučavanja na mnoge nove načine pa se uz klasična predavanja i radionice sve više naglašava elektroničko učenje i poučavanje uz pomoć video građe, mrežnih stranica i sl.

Poučavanje korisnika se od svojih početaka znatno promijenilo. Kod tradicionalne pouke, težište je na podučavanju vještini korištenja knjižnicom – korisnika se vodi u razgledavanje knjižnice i upoznaje ga se s katalozima, građom i službama. Dakle, u središtu je knjižnica. Danas je težište na podučavanju informacijske pismenosti, koja podrazumijeva uspješno pronalaženje, vrednovanje, odabiranje, interpretiranje i korištenje informacija.¹ U središtu je osoba koja uči i znanja koja su joj potrebna za rad s informacijama.² Premda je tradicionalna pouka i dalje prisutna, zbog brze promjenjivosti oblika i načina pristupanja pojedinim informacijskim izvorima, poticanje svijesti o važnosti informacija često se čini važnijim od upoznavanja konkretnih izvora.³

Knjižničari u Hrvatskoj svjesni su važnosti poučavanja, a tome svjedoče stručni radovi i nekoliko skupova održanih na tu temu. No ipak, pokazalo se da znatan dio knjižnica korisnike uopće ne poučava, ili ih poučava tek povremeno. U

¹ Špiranec, Sonja. Edukacija korisnika u svjetlu novih informacijskih tehnologija : stanje u Hrvatskoj. // 5. dani specijalnoga knjižničarstva Hrvatske, Edukacija korisnika i knjižničnoga osoblja : zbornik radova / uredila Maja Jokić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 136-144.

² Sinikara, Kaisa. Edukacija korisnika u finskim sveučilišnim knjižnicama. // 5. dani specijalnoga knjižničarstva Hrvatske, Edukacija korisnika i knjižničnoga osoblja : zbornik radova / uredila Maja Jokić. Str. 11-19. Krajna, Tamara. Edukacija korisnika – primjer knjižnice FSB-a. // 5. dani specijalnoga knjižničarstva Hrvatske, Edukacija korisnika i knjižničnoga osoblja : zbornik radova / uredila Maja Jokić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 205-211.

³ Petrak, Jelka. Izobrazba studenata za djelotvorne korisnike informacija – iskustva Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 41, 1/4(1998), 15-20.

većini slučajeva to je zapravo rad s pojedincem, ili se korisnicima nude statične mrežne stranice s korisnim poveznicama. Na temelju toga možemo govoriti tek o postojanju nesustavne pouke.⁴

U poučavanju se također često zanemaruju oni koje se poučava i u biti se ne poznaju njihove prave potrebe, a upravo to je važno pri izradi poučnih programa. Također je potrebno definirati cilj poučavanja i naposljetku, utvrditi način vrednovanja uspješnosti pouke kako bi se ona mogla unaprijediti.⁵

Jedino opsežnije istraživanje o potrebama korisnika u poučavanju u Hrvatskoj napravljeno je 1999. godine, a pokazalo je da korisnici nisu informirani o mogućnostima koje im pružaju knjižnice te da žele organizirano poučavanje o korištenju informacijskih izvora, kao i veću kompetentnost knjižničara.⁶

Vežano uz kompetencije knjižničara u ulozi poučavatelja, neizostavno se javlja pitanje njihove poučenosti, jer su pored poznavanja potreba korisnika, njihova znanje i vještine važan preduvjet kvalitetne pouke. Iz toga proizlazi da je za poučavanje korisnika nužno i trajno poučavanje knjižničara. U novijoj literaturi postavlja se pitanje i o potrebi njihovog pedagoškog znanja, njegovom razvoju i primijeni.⁷ Suvremeni knjižničari moraju znati spojiti vještine tradicionalnog knjižničarstva s vještinama informacijske tehnologije koje primjenjuju u poučavanju, odnosno, kako se u stručnoj literaturi počelo nazivati, moraju biti, tzv., "blended librarian".⁸

Najviše stručne literature o poučavanju korisnika tiče se fakultetskih knjižnica, i one su na tom polju najaktivnije. Kao sastavni dio ustanova čija je prvotna aktivnost poučavanje, nastoje se što više uključiti u poučavanje studenata u sklopu kolegija kao što su "Uvod u znanstveni rad" i sl.⁹ U Hrvatskoj na tom polju prednjači Knjižnica Medicinskog fakulteta u Zagrebu, koja je čak 1960-tih počela sudjelovati u poslijediplomskom studiju u okviru predmeta Metodika znanstvenog rada, a svoj rad na poučavanju studenata nastavila je sve do danas.¹⁰ Još neke knjižnice sudjeluju u nastavi u okviru kolegija na poslijediplomskom, ali i na diplomskom studiju, no možemo reći da se prije radi o iznimkama, nego trendu među fakultetskim knjižnicama. Međutim, bez obzira što knjižnice rijetko sudje-

⁴ Špiranec, Sonja. Nav. dj.

⁵ Jokić, Maja. Obrazovanje korisnika specijalnih i visokoškolskih knjižnica – stanje u Hrvatskoj. // Vloga specialnih knjižnica pri pospeševanju društvenog i gospodarskog razvoja : izobraževalni management v specialnih knjižnicah : zbornik referatov / IX. posvetovanje Sekcije za specialne knjižnice, Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Ljubljana, 14-15. November, 2002. Ljubljana : Narodna in univerzitetna knjižnica, 2002. Str. 107-116

⁶ Jokić, Maja. Nav. dj.

⁷ Bewick, Laura, Sheila Corral. Developing librarians as teachers : A study of their pedagogical knowledge. // Journal of Librarianship and Information Science 42, 2(2010), 97-110.

⁸ Bell J. Steven, John Shank. The blended librarian : a blueprint for redefining the teaching and learning role of academic librarians. // College and research libraries news 65, 7(2004), 372-375

⁹ Jokić, Maja Nav. dj.; Krajna, Tamara. Nav. dj.

¹⁰ Petrak, Jelka Nav. dj.

ljuju u institucijskom formalnom obrazovanju, preostaje im široki prostor za poučavanje i izvan njega.

Poučavanje korisnika je važno i za same knjižničare koji na taj način poboljšavaju komunikaciju s korisnicima, pa oni često mijenjaju svoju dotadašnju percepciju knjižnice. Uz to knjižničari mogu saznati o njihovim poteškoćama u korištenju ponuđenih informacijskih izvora te informacijskim potrebama općenito. Provođenje poučnih programa ujedno pomaže pridavanju vrijednosti knjižnici, njezinom boljem pozicioniranju unutar matične ustanove, razumijevanju i priznanju njezinog rada od uprave, što za sobom povlači i uvažavanje njezinih zahtjeva za podrškom.¹¹ Obavljajući i pripremajući se za poučavanje, knjižničari imaju koristi i u smislu proširenja vlastitog znanja o samim informacijskim izvorima.

Učinci poučavanja, izravni (ušteda vremena, dobivene vještine, financijska ušteda i sl.) i neizravni (percepcija knjižnice, zadovoljstvo poslom, motiviranost, mogućnost samoučenja i sl.) često se u praksi teško mogu izmjeriti. Neizravni se učinci također često zanemaruju, premda mogu imati dugoročniji učinak na pojedinca i ljude u njegovoj okolini.¹²

Aktivnije sudjelovanje knjižnica u poučavanju korisnika danas je postalo nužnost i ubraja se među najbitnije knjižnične zadaće. Uspoređujući novije rezultate istraživanja poučavanja u knjižnicama s nekim prijašnjima, očigledno je znatno povećanje vremena koje se troši na poučavanje – kod nekih ono iznosi čak 50 posto vremena.¹³

Knjižnica Instituta “Ruđer Bošković” također posvećuje sve više vremena i pažnje poučavanju korisnika i nastoji uvesti sustavnu pouku za znanstvene djelatnike na Institutu. U ovom ćemo radu predstaviti dosadašnje djelovanje Knjižnice kao i planove za budućnost na polju poučavanja korisnika.

2. Poučavanje korisnika i Knjižnica Instituta “Ruđer Bošković”

Knjižnica Instituta “Ruđer Bošković” je i prije KEKS-a povremeno za znanstvenike Instituta održavala predavanja o raznim aktualnim temama vezanim uza znanstvene informacije.¹⁴ Velika posjećenost tih predavanja jasno je ukazivala na potrebu sustavnijeg poučavanja korisnika. Stoga je Knjižnica 2003. godine pokrenula “Kratke edukacijske knjižnične seminare”, poznate pod kraćim nazivom

¹¹ Tokić, Ivo, Ivanka Mihalić, Mirko Takač. Edukacija korisnika specijalne knjižnice : obveza ili prilika? // 5. dani specijalnoga knjižničarstva Hrvatske, Edukacija korisnika i knjižničnoga osoblja : zbornik radova / uredila Maja Jokić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 180-185.

¹² Murphy, Jeannette, Anne Adams. Exploring the benefits of user education : a review of three case studies. *Health Information & Libraries Journal* 22, suppl. 1(2005), 45-58.

¹³ Bewick, Laura, Sheila Corral Nav. dj.

¹⁴ 2000. mr. sc. Jadranka Stojanovski, Pretraživanje informacija na Internetu : kako odabrati pravi pretraživač?, 2000. mr. sc. Jadranka Stojanovski, Web pretraživači pod povećalom, 2001., mr. sc. Jadranka Stojanovski, Specijalizirani web pretraživači, 2002. Sofija Konjević, Ivana Pažur, Seminar o elektroničkim časopisima.

“KEKS”. KEKS-i su bili namijenjeni znanstvenicima s IRB-a, koje se na taj način nastojalo poučiti o novim trendovima u svijetu znanstvenih informacija, pomoći im služiti se novim tehnologijama te iskoristi prednosti koje im one nude u svakodnevnom znanstvenom radu.

Seminari su bili koncipirani kao polusatna predavanja koja su održavali knjižničari u laboratorijima/zavodima znanstvenika i na njihovim računalima, a predavači bi sa sobom donijeli projektor. Na održavanje predavanja u laboratorijima/zavodima odlučeno je jer se smatralo da će se zbog toga znanstvenici lakše odlučiti na pohađanje poučnih programa te da će poznati okoliš utjecati na opušteniju i neformalnu atmosferu u kojoj se lakše uči. No, nedostatak takvog pristupa bili su česti tehnički problemi, čije je rješavanje uzrokovalo kašnjenja u održavanju seminara, kao i ponekad neodgovarajući prostor za održavanje pouke. Pri odabiru tema KEKS-a, nije bilo provedeno preliminarno istraživanje mogućih polaznika, te su one bile odabrane na temelju iskustva svakodnevnog rada s korisnicima i poznavanja njihovih informacijskih potreba. Ponuđeno je pet različitih predavanja (po jedno dnevno) koja su pokrivala sljedeće tematike: pretraživanje baza podataka, izrada Power point prezentacije i izrada postera za konferencije, korištenje elektroničkih časopisa, te usluga međuknjižnične posudbe (SEND). Svaki zavod mogao je naručiti održavanje po jednog seminara tjedno.

Budući da zalaganje knjižničara oko održavanja seminara zahtijeva mnogo vremena, novi ciklus seminara pokrenut je tek 2006. godine. Tada su ponuđene nove teme vezane uz elektroničke časopise, elektroničko učenje, pretraživanje baza podataka, usluge knjižnice, pretraživače mreže, repozitorij ustanove i otvoreni pristup informacijama. Međutim, odaziv korisnika bio je vrlo slab. Za pretpostaviti je da je djelomičan razlog tome krivo vrijeme održavanja (svibanj i lipanj, kada su znanstvenici posebno aktivni na konferencijama), kao i nedovoljna promocija poučavanja i preskromno obavještanje o održavanju seminara. Knjižničari su u to vrijeme bili zaokupljeni revizijom knjiga, te im je održavanje seminara predstavljalo dodatne obveze pa stoga nisu ni ulagali mnogo truda u pobuđivanje interesa korisnika.

Nakon ova dva provedena ciklusa poučavanja korisnika, seminari su održavani sporadično na zahtjev, pa i u sklopu poslijediplomskog studija “Environmental menagement”.

3. Kratki poučni knjižnični seminari 2010. godine

Najnoviji ciklus seminara započeo je tijekom 2010. godine te je ovaj put i sama koncepcija poučavanja promijenjena. KEKS-i se više nisu održavali u prostorijama pojedinih laboratorija/zavoda i na njihovom računalu, nego je Knjižnica osigurala prostor u čitaonici, kao i potrebnu računalnu opremu (svaki je polaznik radionice imao osigurano prijenosno računalo spojeno na mrežu, ili je mogao donijeti vlastito prijenosno računalo). Time su se većim dijelom riješili tehnički problemi koji su bili učestali pri održavanju prethodnih dviju serija KEKS-a. No ipak

je tijekom prvog dana održavanja nove serije KEKS-a bilo određenih tehničkih poteškoća sa spajanjem prijenosnih računala na mrežu, ali su one u narednim KEKS-ima riješene.

Također se odustalo i od polusatnih predavanja kao jedinog oblika seminara, jer se težilo postići veću razinu interaktivnosti i praktičnosti kako bi polaznici imali mogućnost osim novih saznanja steći i nove vještine i tehnike. Tako su korisnicima ponuđena na izbor dva predavanja koja su trajala po četrdeset i pet minuta te osam radionica u trajanju od sat i pol. Da se takav pristup pokazao dobrim potezom, pokazuje u prosjeku veći broj polaznika na gotovo svim radionicama, nego na ponuđenim predavanjima (Tabela 1). Pri odabiru tematike seminara nastojalo se pokriti što više aktualnih tema iz svijeta znanstvenih informacija i naučiti korisnike kako se pravilno služiti dostupnim izvorima znanstvenih informacija. Stoga su teme ponuđenih radionica pokrivala područja pretraživanja baza podataka, citatnih analiza, upotrebe programa za bibliografsko upravljanje – Zotero, dok se s dva ponuđena predavanja djelatnicima IRB-a nastojao dati uvid u usluge koje im Knjižnica nudi, zatim pregled dostupnih izvora znanstvenih informacija i kako najlakše mogu provjeriti što im je od znanstvene literature dostupno preko njihove knjižnice (Tabela 1).

Tabela 1: Popis održanih KEKS-a u razdoblju od 16. 3. do 15. 6. 2010. godine zajedno s trajanjem seminara, brojem održavanja istih, brojem polaznika te prosječnim brojem polaznika po seminaru

Naziv KEKS-a	Trajanje	Broj održavanja seminara	Broj polaznika	Prosječan broj polaznika po seminaru
Knjižnica: što, zašto i kako?	45 min	3	12	4
U potrazi za literaturom	45 min	3	13	4,3
Zotero – program za bibliografski menadžment	90 min	5	35	7
Učinkovito pretraživanje – opće vještine	90 min	2	17	8,5
Učinkovito pretraživanje – Web of Science	90 min	2	12	6
Učinkovito pretraživanje – Scopus	90 min	3	18	6
Učinkovito pretraživanje – Current Contents	90 min	1	9	9
Učinkovito pretraživanje – EBSCO	90 min	2	5	2,5
Citatne analize – Web of Science / Journal Citation Reports	90 min	2	15	7,5
Citatne analize – Scopus	90 min	1	6	6

Poučeni iskustvom neuspješne serije KEKS-a iz 2006. godine, posebna je pozornost posvećena pravovremenom obavještanju korisnika o održavanju KEKS-a. Obavještavalo se pomoću mrežnih stranica, knjižničkog bloga, knjižnične facebook stranice, tiskanih obavijesti na oglasnim pločama Instituta, kao i elektroničkom poštom na adrese svih zaposlenika Instituta. Djelatnici IRB-a zainteresirani

za pojedine seminare morali su se prijaviti pomoću mrežnog obrasca. U početku je maksimalni broj polaznika po seminaru bio ograničen na petnaest polaznika, no kako se pokazalo da je za praktični rad bolja manja grupa, broj se ograničio na deset polaznika. KEKS-i su se održavali dvaput mjesečno, a polaznicima se svaki put ponudila kombinacija od četiri odabrana seminarara. Na učestalost održavanja pojedinih seminarara utjecale su obaveze pojedinih predavača i procjena aktualnosti teme koja se prezentira. Budući da su neki seminari pripremljeni kasnije, nije bilo vremena za njihovo češće održavanje prije ljetne stanke (Tabela 1).

Tijekom održavanja KEKS-a uočen je određeni interes za pohađanjem poučnih seminarara koje nudimo djelatnicima IRB-a kako knjižničara, tako i znanstvenih djelatnika iz drugih ustanova, koji su nas kontaktirali i raspitivali se za mogućnost pohađanja KEKS-a na IRB-u, kao i za mogućnost održavanja pouke na drugim lokacijama. Spomenute činjenice jasno ukazuju na potrebu sustavnog poučavanja knjižničarske zajednice, koja bi tada, nakon što stekne određene kompetencije, bila u mogućnosti poučavati znanstvenike u matičnim ustanovama.

U ciklusu KEKS-a koje je Knjižnica provodila u razdoblju od 16. ožujka do 15. lipnja 2010. godine, seminari su održavani u šest navrata te je ukupno održano dvadeset i četiri pojedinačnih seminarara. Sve seminare zajedno ukupno je pohađalo sto četrdeset i dva polaznika, a svaki je polaznik u prosjeku odslušao 2,4 seminarara (Tabela 1). Međutim, broj jedinstvenih polaznika¹⁵ je mnogo manji – 58 (10 posto od ukupnog broja znanstvenika na IRB-u¹⁶), stoga što su isti djelatnici pohađali više različitih seminarara. Taj podatak ukazuje da unatoč agresivnijem reklamiranju KEKS-a još uvijek nismo uspjeli doprijeti do svih znanstvenih djelatnika IRB-a.

Kako bismo dobili povratnu informaciju od polaznika KEKS-a, na kraju svakoga odslušanog seminarara polaznici su upućeni na ispunjavanje anonimne online ankete, čije ćemo rezultate iznijeti u ovome radu. Ti su nam podaci vrlo vrijedni u utvrđivanju zadovoljstva polaznika i prema njima ćemo nastojati poboljšati kvalitetu budućih seminarara.

4. Analiza anketnih upitnika

4.1. Analiza anketnog upitnika – KEKS 2003.

Već u prvoj seriji održavanja KEKS-a (2003. godine), polaznici su poslije odslušanog seminarara ispunjavali kratke anketne upitnike kako bismo od njih dobili povratne informacije o zadovoljstvu seminarima. Kako ti podaci prikupljeni 2003. godine do sada nisu bili nigdje objavljeni, u ovome ćemo se radu samo ukratko osvrnuti na njih.

Koristeći anketni upitnik nakon seminarara (ukupno je održano 14 seminarara), prikupljeni su odgovori 108 polaznika, koji su mogli ocijeniti je li seminar ispunio

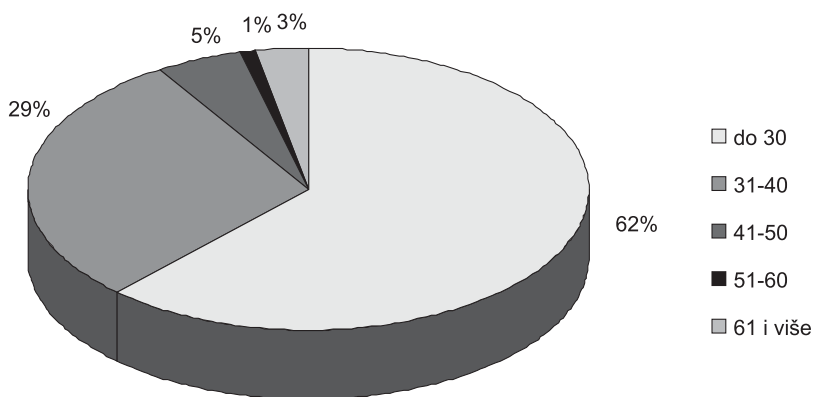
¹⁵ Stvaran broj znanstvenika IRB-a koji su u navedenom razdoblju pohađali KEKS-e.

¹⁶ Prema posljednjem Annual Report za 2008., na Institutu "Ruđer Bošković" bilo je zaposleno 530 znanstvenih djelatnika, od čega 375 istraživača i 155 studenata posljediplomskih studija.

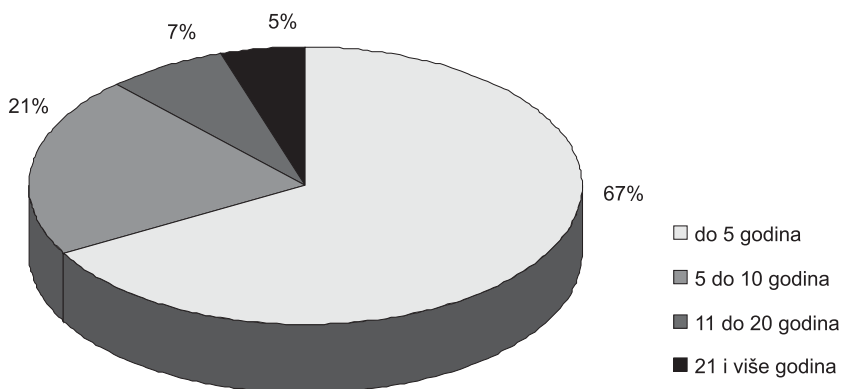
njihova očekivanja, odgovara li im razina, ocijeniti predavača/icu, predložiti temu seminara i dati svoj komentar. Velika većina anketiranih polaznika, njih 82 posto, smatra da je seminar u potpunosti ispunio njihova očekivanja, kod 18 posto su očekivanja djelomično ispunjena, dok nezadovoljnih nema. S obzirom na razinu predavanja, većina anketiranih polaznika (68 posto) zadovoljno je ponuđenom razinom, 28 posto njih bi željelo više zalačku razinu, a svega 4 posto trebalo bi više početničku razinu. Predavači su ocijenjeni visokim ocjenama – 80 posto anketiranih polaznika dalo je ocjenu izvrstan, a 20 posto ocjenu vrlo dobar. Posebno značajne povratne informacije dobivene su u prijedlozima budućih seminara i u komentarima gdje su anketirani polaznici pohvalili zamisao o odražavanju seminara, kao i zadovoljstvo ponuđenim seminarima. Također su istaknuli da ih više zanimaju praktične radionice, što u tadašnjim uvjetima, prvenstveno zbog nedostatka računala, nije bilo izvedivo.

4.2. Analiza anketnog upitnika – KEKS 2010.

Od ukupnog broja prijavljenih polaznika KEKS-a u promatranom razdoblju 2010. godine (142), anketni upitnik ispunilo je njih 100. Većina polaznika koji su ispunili anketni upitnik su žene (76 posto), dok je prema životnoj dobi najviše anketiranih polaznika starosti do trideset godina (62 posto), a broj opada prema starijoj dobi te je gotovo zanemariv broj onih starijih od pedeset i jedne godine (4 posto) (Slika 1). Također prevladavaju anketirani polaznici s radnim stažom do pet godina (67 posto), a najmanje je onih koji imaju više od dvadeset i jedne godine radnog staža (5 posto), što se slaže s prijašnjim podatkom da je najviše polaznika mlađe životne dobi (Slika 2). Ovakvi su rezultati bili očekivani, ali su nas potaknuli na razmišljanje kako navesti i korisnike starije životne dobi na pohađanje seminara.

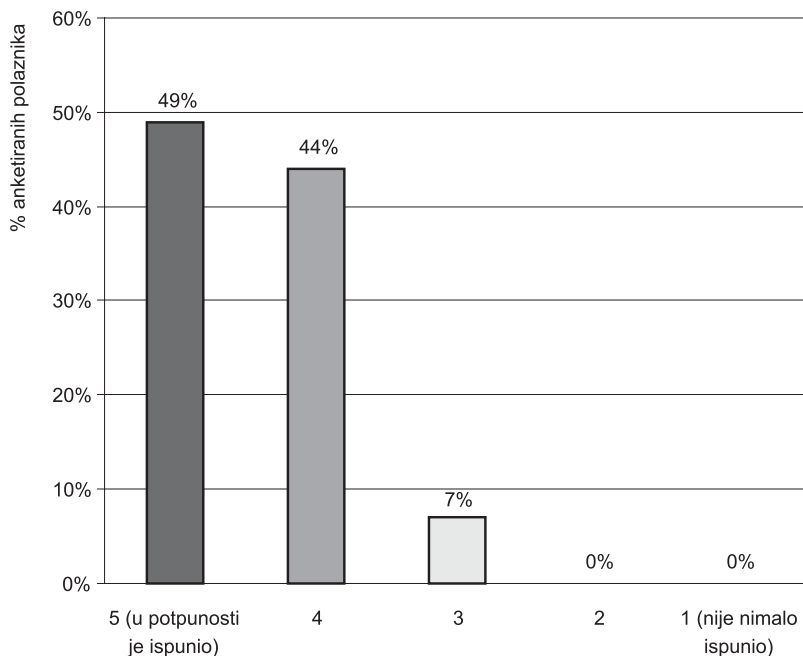


Slika 1. Dobna razdioba anketiranih polaznika KEKS-a



Slika 2. Razdioba anketiranih polaznika KEKS-a prema godinama radnog staža

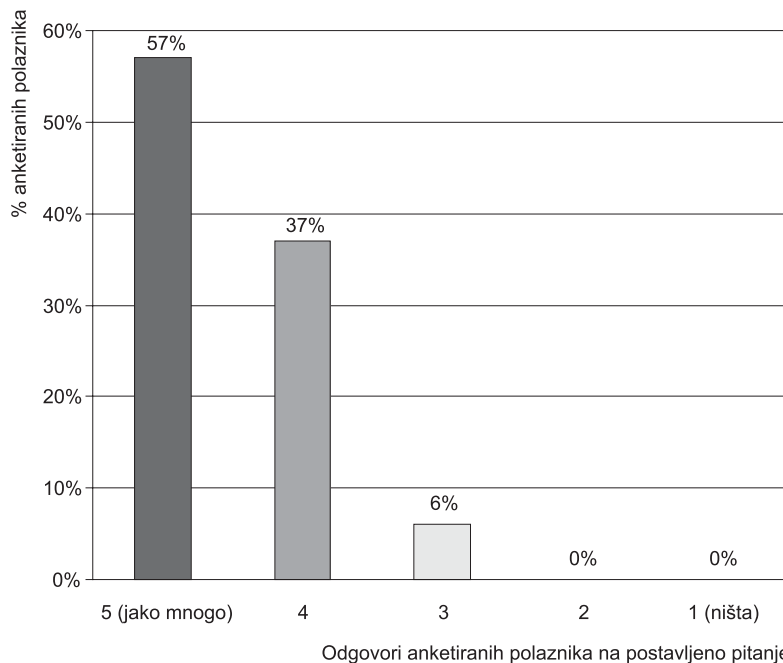
Pitanja vezana uza sam seminar, temu i predavača anketirani polaznici su ocjenjivali na skali od jedan do pet (1 – vrlo nezadovoljan; 5 – izrazito zadovoljan). Na pitanje je li seminar ispunio njihova očekivanja, 49 posto je odgovorilo da su njihova očekivanja u potpunosti ispunjena, dok nitko nije odgovorio da mu očekivanja nisu ispunjena (Slika 3).



Odgovori anketiranih polaznika na postavljeno pitanje

Slika 3. Odgovori anketiranih polaznika seminara na pitanje “Koliko je seminar ispunio Vaša očekivanja?”

Na pitanje koliko su na seminaru stekli novih i korisnih znanja i vještina, 57 posto anketiranih polaznika odgovorilo je da su ih stekli jako mnogo, dok nitko nije odgovorio da nije naučio ništa (Slika 4).

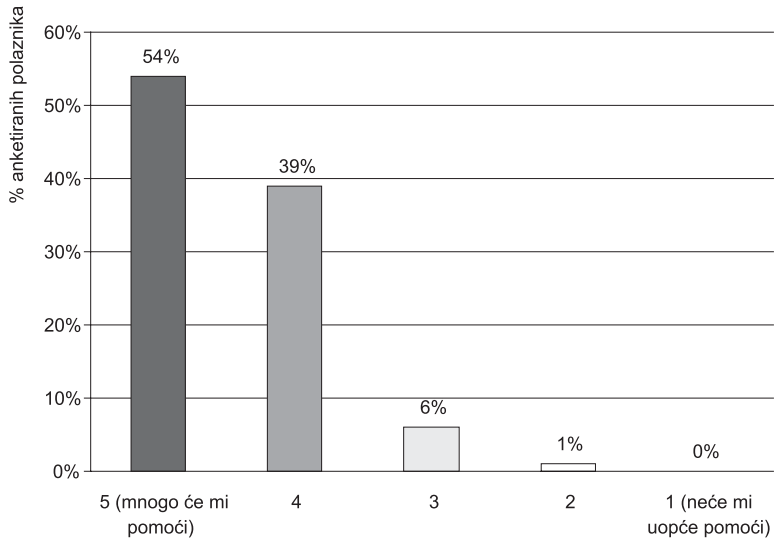


Slika 4. Odgovori anketiranih polaznika seminara na pitanje “Koliko ste na seminaru stekli novih i korisnih znanja i vještina?”

Odgovori na vrlo važno pitanje “Koliko će Vam znanja i vještine usvojene na seminaru pomoći u svakodnevnoj potrazi za raspoloživom literaturom?”, pokazali su da su održani seminari bili izrazito korisni njezinim polaznicima – čak 54 posto anketiranih polaznika smatra da će im usvojena znanja i vještine izrazito koristiti u svakodnevnoj potrazi za raspoloživom literaturom (Slika 5).

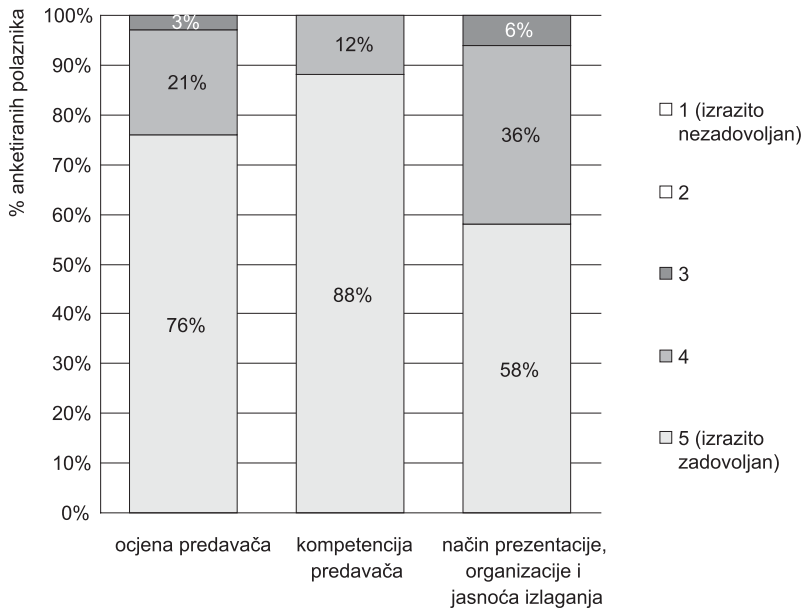
Glede razine seminara, 58 posto anketiranih polaznika smatra da im ona u potpunosti odgovara, 33 posto smatraju ju vrlo dobrom, 8 posto dobrom, a samo 1 posto smatra da im razina uopće ne odgovara, no nisu dani popratni komentari koji bi objasnili razloge. S obzirom na visoke ocjene kojima su anketirani polaznici odgovorili na prethodna pitanja vezana uza sam seminar, vidljivo je da su zadovoljni s njima, što su dodatno potvrdili i u svojim komentarima.

U općenitom ocjenjivanju predavača/ice, 76 posto anketiranih polaznika je izrazito zadovoljno, a čak 88 posto izrazito je zadovoljno njihovom kompetencijom, dok je 58 posto izrazito zadovoljno i načinom prezentacije, organizacijom i jasnoćom izlaganja (Slika 6).



Odgovori anketiranih polaznika na postavljeno pitanje

Slika 5. Odgovori anketiranih polaznika seminara na pitanje "Koliko će vam znanja i vještine usvojene na seminaru pomoći u svakodnevnoj potrazi za raspoloživom literaturom?"



Segment seminara koji se ocjenjivao

Slika 6. Odgovori anketiranih polaznika seminara na pitanja u kojima su ocjenjivali predavača, njegove kompetencije te način prezentacije, organizacije i jasnoću izlaganja

Ovakvi više nego dobri rezultati jasan su pokazatelj kvalitete knjižničara u ulozi poučavatelja i svakako nam daju poticaj za daljnji rad.

Od tema koje bi anketirani polaznici željeli imati na seminaru, naglasak je na temama vezanim za citiranost, vrednovanje znanstvenog rada i pretraživanje, no one su zapravo već obuhvaćene sadašnjim seminarima. Vezano za promjene koje bi anketirani polaznici željeli vidjeti, ističe se potreba za odvajanjem više vremena za praktični rad, zatim produljenje trajanja nekih radionica kako bi se sve stiglo i naročito nam sugeriraju poboljšanje tehničkih uvjeta, odnosno loše internet veze s kojom smo u početku imali problema. Od praktičnih promjena, predlažu dulje pauze između seminara te uvođenje pauze za ručak, koju smo kasnije i uveli. Mnogi također poručuju da su zadovoljni održavanjem seminara i daju pohvale za održane seminare te smatraju da bi ih Knjižnica trebala i dalje održavati, posebno za znanstvene novake.

5. Zaključak

Kako je poučavanje korisnika neprekidan postupak i uvijek iznova se pojavljuju potrebe dodavanja novih tema o kojima treba poučiti korisnike, tako da broj seminara koji se nude u sklopu KEKS-a nije konačan te će se po potrebi dodavati novi seminari koji obrađuju nove zanimljive tematike. Knjižnica je također odlučila provoditi poučavanje tijekom cijele godine, a učestalost održavanja prilagođivat će se interesu i potrebama djelatnika IRB-a. U planu je usustaviti poučavanje korisnika na Institutu tako da pouka u sklopu KEKS-a postane obvezna za sve novozaposlene djelatnike na IRB-u, a kada se to ostvari, moguće su neke konceptijske promjene oko održavanja poučavanja. Tada bi se u nekom kraćem razdoblju (2 – 3 dana) novozaposlenim znanstvenicima održali svi seminari, a ta pouka provodila bi se 1 – 2 puta godišnje i zbog lakše organizacije bila bi vezana uz već postojeće tečajeve o zaštiti na radu. Na taj bi način novozaposleni znanstveni djelatnici Instituta bili upoznati s uslugama koje im nudi Knjižnica, kao i vještinama i tehnikama pretraživanja znanstvenih informacija, što je osobito važno za znanstvene novake koji tek ulaze u svijet znanosti i nisu još upoznati s navedenom tematikom.

Prijašnja istraživanja, kao i naši vlastiti rezultati, pokazali su očiglednu potrebu korisnika za poučavanjem. Knjižničari su toga svjesni, kao i da trebaju imati ulogu na tom polju, ali zbog velikog zalaganja oko poučavanja, nisu uvijek spremni tu ulogu i preuzeti. Osim toga, tu su prisutne i brojne prepreke, od manjka vremena, opreme, prostora, pa do nedostatnog znanja i vještina knjižničara kao poučavatelja. Jedan od problema je i nepripremanje knjižničara za poučavanje kroz obrazovne programe za knjižničare.¹⁷

¹⁷ Bell J. Steven, John Shank Nav. dj.

Smatramo da knjižnice moraju preuzeti aktivniju ulogu u poučavanju korisnika jer, ukoliko se ne prilagođavaju potrebama korisnika, njihova će uloga biti minorizirana kako u matičnim ustanovama, tako i u društvu općenito.

LITERATURA

Annual Report 2008. Zagreb : Ruđer Bošković Institute, 2009.

Bell J. Steven, John Shank. The blended librarian : a blueprint for redefining the teaching and learning role of academic librarians. // *College and research libraries news* 65, 7(2004), 372-375.

Bewick, Laura, Sheila Corral. Developing librarians as teachers : A study of their pedagogical knowledge. // *Journal of Librarianship and Information Science* 42, 2(2010), 97-110.

Jokić, Maja. Obrazovanje korisnika specijalnih i visokoškolskih knjižnica – stanje u Hrvatskoj. // *Vloga specialnih knjižnica pri pospešivanju društvenega in gospodarskega razvoja : izobraževalni management v specialnih knjižnicah : zbornik referatov / IX. posvetovanje Sekcije za specialne knjižnice, Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Ljubljana, 14-15. November, 2002. Ljubljana : Narodna in univerzitetna knjižnica, 2002. Str. 107-116.*

Krajna, Tamara. Edukacija korisnika – primjer knjižnice FSB-a. // *5. dani specijalnoga knjižničarstva Hrvatske, Edukacija korisnika i knjižničnoga osoblja : zbornik radova / uredila Maja Jokić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 205-211.*

Murphy, Jeannette, Anne Adams. Exploring the benefits of user education : a review of three case studies. *Health Information & Libraries Journal* 22, suppl. 1 (2005), 45-58.

Petrak, Jelka. Izobrazba studenata za djelotvorne korisnike informacija – iskustva Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta u Zagrebu. // *Vjesnik bibliotekara hrvatske* 41, 1/4(1998), 15-20.

Sinikara, Kaisa. Edukacija korisnika u finskim sveučilišnim knjižnicama. // *5. dani specijalnoga knjižničarstva Hrvatske, Edukacija korisnika i knjižničnoga osoblja : zbornik radova / uredila Maja Jokić. Str. 11-19.*

Špiranec, Sonja. Edukacija korisnika u svjetlu novih informacijskih tehnologija : stanje u Hrvatskoj. // *5. dani specijalnoga knjižničarstva Hrvatske, Edukacija korisnika i knjižničnoga osoblja : zbornik radova / uredila Maja Jokić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 136-144.*

Tokić, Ivo, Ivanka Mihalić, Mirko Takač. Edukacija korisnika specijalne knjižnice : obveza ili prilika? // *5. dani specijalnoga knjižničarstva Hrvatske, Edukacija korisnika i knjižničnoga osoblja : zbornik radova / uredila Maja Jokić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 180-185.*